

Bakternóta

Horváth Ferenc főbíró uram kissé gondterhelten dőlt hátra kedvenc, öreg karosszékében. Még szerencse, hogy a frissen vágott dohány illata és a vörösre szívott tajtékpipa ismételten mennyei örömökre csábította.

- Na Pista gyere be! –kiáltott ki a tavaszi napfényben bóklászó gyerekembernek, aki máris tudta mi a teendője. Leemelte a kandalló szélén tartott tűzszerszámot és lassan, komótosan, ahogy gazdájától tanulta, meggyújtotta a hosszúszerű pipát. A dohány lassan izzani kezdett, majd alábbhagyott és finoman átmelegítette a gyönyörűen faragott jószágot. A főbíró érezte, ahogy a meleg füst végigszáll a pipa hosszú szárán és a szopóka apró lukját áttörve szétárad szájában. Pillanatokon belül füstgomolyag vette körül.

- Mégiscsak jobb ez, mint a keszthelyi franciskánusok cseppjei. – gondolta. Már egy hónapja kínlódott odvas fogával, amelyik néha kibírhatatlanul fáj, másszor csendesen megnyugodott, észrevételen maradt, mintha sohase teremtette volna meg a Jóisten.

Gergely napján valami tennivalója akadt Keszthelyen. Megérkezvén a városba, ott poroszkált kocsijával az Öreg utcában, amikor belenyilallt az addig soha nem ismert fájdalom.

- Állj meg fiam ! – jajdult fel hirtelen. Pista gyerek megállította a lovakat. Nem kérdezett semmit, leugrott a bakról, begyakorlott mozdulatokkal abrakostarisznyát akasztott a nyakukba. A bak alól elővette kis motyóját és a hazulról hozott kenyérhez finom szalonna-csíkokat szelve falatozni kezdett. Amikor befejezte, kézfejevel megtörölte apró bajusszal keretezett száját és komótosan ráhúzott borosüvegére.

Gazdája eközben a Piac téren álló ferences kolostor patikájának ajtaját próbálta megnyitni, de az esős tavasz miatt bedagadt ajtó nem engedett.

- Nem fogsz ki rajtam, rusnya disznó! - morgott magában és teljes erejével nagyot taszított az ajtón, mire az óriási erővel vágódott ki, szinte leszakítva az eszeveszetten kolompoló bejárati csengőt.

- Mi az ! – riadt fel szunyókálásából páter Fábián, és kérdő tekintettel nézett a belépőre.

- Laudetur Jesus Christus! - morogta fogai közt a főbíró, és tisztelettel levette kalapját.

- In aeternum. – nyugodott meg a szerzetes. Mi a baj?

- A fogamra kéne valami, hogy kiálljon belőle a fájás – hunyorgott, és a nyomaték kedvéért jobb tenyerét az arcához illesztette.

A páter szó nélkül hátrament az officinába, de rövid idő múlva visszatért. Egy apró üvegcsébe barnás folyadékot nyújtott át a patika sejtelmes berendezését bámuló főbírónak.

- Köszönöm.

- Két krajcár. – volt a válasz, mire Horváth uram pénzeszacskójából kiszámolta a gyógyszer árát. – Ha fáj, - folytatta a pap - három cseppel dörzsölje be a fog körüli ínyét.

- Majd meglátjuk használ-e – morfondírozott kifelé menet a főbíró és azon tűnődött, hogy nem volna-e hatásosabb terápia Patkó kovács fogója? Mire visszatért a kocsihoz, Pista már befejezte a falatozást, a kocsni készen állt a visszaútra.

Hát ezeket a cseppeket tette mérlegre a pipafüst ellenében, s nem tudni mi okból, de jelen esetben a pipa mellett döntött. Már majdnem elnyomta a délutáni buzgóság, amikor hangokat hallott kintről. Pistáé volt:

- Most nem lehet bemenni a főbíró úrhoz, mert lepihent.

- De hát nem azért jöttem, hogy a kocsmában várjam meg, míg Ferenc bátyám átalussza a délutánt – hangzott egy középkorú férfi hangja, akiben azonnal ráismert Kiss József bíróra.

- Pista engedd be! – emelte fel a hangját a főbíró, hogy a kintiek is meghallják.

- Adjon Isten!

- Fogadj Isten!

- Mi a baj Jóska?

- Főbíró uram! A bakter ügyben jöttem volna magához.

- Miben? – húzta föl szemöldökét a főbíró és ismét szívott egyet a kialudni készülő pipán.

- Hát a bakter ügyben.

- Mi a fenét kell neked a bakter ügyben jönnöd, amikor a múltkori currensemben világosan megírtam, mi a teendő. Szerezgetek baktert, adjatok neki lámpást, alabárdot, aztán Isten nevében őrizze a községet.

- Nem ez a baj főbíró uram. Az öreg Tóth Miska, bizonyára emlékszik rá..., de hisz tudja, aki a maga földjén is dolgozott a múlt nyáron, megbízott a feladattal. Fizetsége is megvolna, házanként egy-egy kenyér, kevés gabona, pár krajcár, csakhát ott gyüszmél, aztán tudják is meg nem is, hogy merre van.

A főbíró lehajtotta a fejét, összehúzta a homlokát, mintha elgondolkodna, pedig csak a foga kezdett el ismét kegyetlenül fájni. Nem szólt semmit, felkelt a karosszékből, odalépett az almáriumhoz és kinyitotta annak nyikorgó ajtaját. Az almárium polcán szép rendben sorakoztak a bakonyi Németbánya hutájából származó poharak, az apró meissenai süteményes tányérok. A főbíró hirtelen a szilvóriumosüveg felé nyúlt, de keze félúton megállt. Egy pillanatig gondokodott, majd a franciskánusok cseppjeit vette elő. Jobb kezével kissé

megdöntötte az üveget és a bal mutatóujjára cseppentett kevéske gyógyszert az ínyére kente.

- Na folytathatjuk. – ült le ismét, kissé megnyugodva. - Hol is hagytad abba? Ja az öreg bakter. No, mi is a neve? Tóth. Nem emlékszem rá, de ha rendes, becsületes ember, maradjon a helyén.

- Nem is ez a baj. – próbálta ismét átvenni a szót a bíró. – Valami vereszet kellene, bakternóta, amit óránként elkiabálhatna. Tudja meg mindenki merre jár, meg, hogy ébren van-e?

- Ej az anyátok bűdös kölkit! Hát már ezzel is én foglalkozzam? Minek képzelték ti engem? Éhenkórász poétának? – fakadt ki tettetett méreggel főbíró. De magában őszinte belenyugvással konstatálta, hogy nélküle megállna a vármegye élete. – Majd meglátom mit tehetek. – szólt engesztelően. Aztán hirtelen eszébe jutott, már többen jártak nála hasonló gondokkal és megígérte, segíteni fog. – Nem is baj, hogy idejött ez a Jóska, legalább emlékeztette ígéretére.

Másnap reggel iszonyú fogfájásra ébredt. Hiába volt a pipa, a szilvórium, hiába a patikai cseppek, csak nem akartak alábbhagyni kínjai. Befogatott hát a kocsiba és átment Sümegre, remélve, hogy otthon találja a borbély-chirurgust. Patkó kovácsban nem igazán bízott. Erre megvolt minden oka, mert legutóbb is, amikor a kovács kihúzta szomszédjának Horváth Benedeknek fogát, az majdnem elvérzett. Hetekig feküdt lázasan, rendesen enni ma sem tud.

A könnyű tavaszi szellő, mintha enyhítette volna fájdalmát. A Szentháromság szobortól illő távolságban megálljt parancsolt a kocsisnak, leszállt a pokróccal bélelt ülésről, megmozgatta elgémberedett tagjait és úgy döntött, innét gyalog megy tovább. Amikor Kisfaludy Mihályék házának kapujához ért, megpillantotta a cselédet amint a hároméves Sándorkát sétáltatta.

- Hogy vagy kislegény? – simogatta meg a gyerek fejét, de hirtelen eszébe jutott jövetelének célja, és megszorította lépteit. Tudta, ha az öreg Kisfaludy észreveszi nem szabadul egyhamar, legjobb esetben is ebédre invitálja, amit a

híres família urától nem illenék visszautasítani. Szerencséje volt, a chirurgus éppen indulófélben lévén nem túlzottan örült az újdonsült betegének, de végighallgatta a főbíró panaszát.

- Főbíró uram, amint a helyzetet konstatalám más megoldást nem tudnék javasolni, csupán azt: ki kell húzni ezt a kellemetlen fogat.

A fájdalomtól egyre inkább eltorzult arcú főbíró megadóan bólintott.

- Legyen meg, aminek meg kell lenni.

- Méltóztassék helyet foglalni és meginni ezt a kupica pálinkát. Magam csináltam még az őszön, jóféle sümegi szilvából. – intézkedett a chirurgus.

A főbíró lenyelte az erős italt. Érezte, ahogy gyomrában szétterjed, lassan átmelegítve egész belsőjét. A seborvos elővette szerszámait és pillanatokon belül felkészült a műveletre. Ahogy a hideg vasat rátette a fájó fogra és összenyomta a fogó szárát, a főbíró felordított fájdalmában. A keményen beágyazódott agyar nehezen engedett az eltávolítási kísérletnek, recsegett-ropogott, de végül megadta magát. A főbíró izzadságban fürdött, pedig az orvos gyors volt és ügyes.

- Na most adjon chirurgus uram még egy kupicával, ha nem akarja a halálomat!

Nagy nehezen, kábán a fájdalomtól, a pálinkától, kiment a kocsijához és hazafelé fordíttatta a lovakat. Délután lett, mire feltűnt községének templomtornya. Először arra gondolt, hogy lefekszik, de eszébe ötlöttek az elmaradt hivatali munkák. Íródeákja, aki tudta, hogy restanciák vannak a főbírói ügymenetben, megvárta. Tiszta árkust tett az íróállványra, melléje frissen faragott tollat, csupán a tintásüveg tetejét nem vette le, hogy idő előtt el ne párologjon a drága folyadék.

Horváth uram megnyomkodta foga helyét, végképp biztos akart lenni annak hiányában.

- Diktálok amice. – vetette oda a deáknak, aki kinyitotta a tintásüveget, kezébe vette a tollat és a főbíróra szegezte tekintetét.

- Isten áldja meg nemes uraimékat és a nemteleneket! – kezdett bele köriratának diktálásába. – A tekintetes és nemes vármegyének rendelése szerint, már sok helyiségek bakterokat tartanak. De mivel egynehány helyiségekből voltak nálam a végett, hogy éjjel minemű képpen kiáltsanak az elrendelt bakterok, azon okbul, hogy mineműképp kiálthatnak, ezen currensemben foglalni kívántam. Amely helyiségbelieknek tetszik, ezen megírt mód szerint óránként kiálthatnak.

Nagyot szusszant a főbíró. Úgy látszott, hogy a barokkos cikornya eléggé kifárasztotta, de azért elégedett volt a szöveggel. Kis gondolkodás után így folytatta:

- Mindazon által senki nem erőltetik, csak a helységbeliek szorgalmatoskodjanak, hogy amely helységnek még bakterja nincsen, rendeljenek, s úgy a bakter szorgalmatosan, kötelességében el járjon, és óránként az helyiségekben vigyázzon hány óra? Kikiáltsa azt, amint előbbi currensemben is parancsoltatott. Mineműképpen lehet az órákat kiáltani, így következik.

Na most jön a legnehezebbje, vakarta meg feje búbját. Odalépett a hivatali iratokat tartalmazó falitékához és beletúrt a festői rendben széjjelhányt iratkötegbe. A vastag merített papírok egymás után hullottak a földre, viaszpecsétjük nagyot koppant a fenyőpadlón.

- Na végre megtaláltalak. - mormogta fogai közt és kiemelt egy kissé gyűrött, sárgás papírt. Beleolvasott az öreg betűkkel teleírt lapba. Az árkuson nyolc versszak sorakozott.

– Ez jó lesz. – monda halkán, csak úgy magának. – Folytassuk. – szólt, oda a deáknak. – Írja tehát. Elsőben:

Hallja minden háznak ura,
Már nyolcat ütött az óra,
Isten segítőnk az jóra,

A nap elment nyugovóra,
Az mi éltünk is oly módra
Siet a nyugalomra,
Üdvösség hozó álmra,
Minden hallja nyolc az óra!

Másodszor:

Hallja minden háznak ura,
Már kilencet üt az óra,
Minden vigyázzon házára,
Cselédjére, gyertyájára,
Hogy tűz ne légyen kárunkra,
Melytől mentsen Eger ura,
Már kilencet üt az óra!

Hirtelen eszébe jutott a chirurgus délelőtti pálinkája. Szívesen kóstolta volna meg ismét a nemes italt, de kénytelen-kelletlen kiegyezett a sajátjával. Lehajtott egy kupicával, majd előkotorta legutóbb vásárolt pipáját. Kezdte megszeretni ezt a jól kézbe simuló, könnyen hordozható, nélkülözhetetlen szerszámot. Midőn rágyújtott és az ezüstös dohányfüst gomolygó fellegként kavargott az ablakon beszűrődő délutáni napfényben, tovább folytatta levelét.

- Nos amice, harmadszor:

Hallja minden háznak ura,
Már tizet ütött az óra,
Vigyázz ember ezen szóra,
Elmégy a nyugodalomra,
De nincs írva homlokodra,
Miképp virradsz fel holnapra,
Örömré lesz-e, vagy búra ?
Imádkozzál tíz az óra.

Negyedszer:

Hallja minden háznak ura,
Már tizenegyed az óra,
Itt az idő, elmenni alvásra...

Várjon csak, le ne írja, így nem igazán tetszik. Nota bene fontos vereszet az ilyen, aztán majd évekig kántálják.... pontosnak kell annak lennie! – magyarázta aggályoskodásának okát. - Megvan! Így írja:

Hallja minden háznak ura,
Már tizenegyed az óra,
Ideje menni álmra.
Gazda a szolgájára,
Gazdasszony szolgálójára
Ne pörölgjön, mert munkára
Nincsen idő – de álmra.
Már tizenegyed ütött az óra!

Ötödször:

Éjfél után ütött egyed,
Egy nappal értünk már többet.
Az Úr várja térésünket.
Azért nyújtja életünket,
Hogy hagyjuk el bűneinket,
Jobbítsuk meg életünket,
Adjuk Néki szíveinket.
Éjfél után ütött egyed!

- Mi lesz az éjféli strófával főbíró uram ? – nézett a tollbamondóra a deák.

- Ej amice! Éjfél a halottak és szellemek órája, azt nem szabad bolygatni, se kiáltozással, se énekléssel. Legjobb csak csendben maradni! – zárta le a beszélgetést a főbíró, majd folytatta, - hatodszor:

Éjfél után óra kettő,
Dicsértessék a Teremtő.

Mit használ városi őrő,
Ha Isten mi hozzánk nem jő.
Erős bástya sem lesz mentő,
Ha az Úr nem lesz őriző.
Éjfél után óra kettő.

Hetedszer:

Már most az óra is három,
Hogy többet is üssön várom.
Ha alusztok azt sem bánom,
Én pedig a várost járom,
Hogy nem alszom az én károm,
Szemem majd én is bé zárom.
Már most az óra is három!

A főbíró nagyot ásított. Mintha maga róná a bakter helyett az utcákat, fáradtság vett erőt rajta. Nagyon kívánta már azt a pillanatot, amikor ledőlhet, legalább egy szusszanásnyira. A levelet azonban be akarta fejezni.

- Nyolcadszor amice, nyolcadszor:

Négy az óra fölkeljeteK,
Álomból föl serkenjeteK,
Kokas szóra ébredjeteK,
Az Úr Istent dicsérjeteK,
Szűz Máriát is kérjeteK,
Őrő angyal és a szenteK,
Segítőtök legyen nekteK,
Munkához úgy kezdjeteK.
Áldott így lészen élteteK,
Négy az óra fölkeljeteK!

Írja még hozzá amice, amit szoktunk, aztán aláírnám.

A deák befejezte a currens utolsó mondatát, majd odaírta a kelteezést: Uk, 14-a apr. 1775. Horváth Ferenc főbíró. Horváth uram új tollat vett elő, kissé megkaparta a tollkéssel, belemártotta a tintába és szép kalligrafikus írással odatette kézjegyét. A deák egy öreg porzó segítségével felitatta a még fényesen csillogó tintát az iraton, majd lefújta róla a felesleges port. Gyertyát gyújtott, pecsétviaszt cseppentett a főbíró neve mellé, aki komótosan elővette pecsétnyomóját és beleütötte a vörös viaszba.

Alig telt el három hét, már az öreg Tóth Miska is betéve tudta az egész versezetet. Még hat évig rózta a falu utcáit, őrizte az emberek nyugalmát, békéjét és vagyonkáját. Azután egy szép napon hiába szolongatta a felesége, hogy indulni kellene bakterkodni, nem mozdult a vénember. Ugyanazon a napon temették, mint a főbíró.

Az emberek tele voltak munkával, gonddal, hamar napirendre tértek a legszomorúbb események felett is. S mire ötödször borult virágba a meggyfa, már alig emlegették Horváth Mihály főbíró uramat s az öreg Tóth Mihályt.

Hanem a bakternótát nem feledte senki. Ha leszállt az alkony és az esti harangszó könnyű szellőt hozott a Marcal felől, még évtizedeken át felhangzott az ismert dallam:

Hallja minden háznak ura,
Már nyolcat ütött az óra,
Isten segítők a jóra,
A nap elment nyugovóra...

(Megjelent: Tóparti üzenet. Hévízi és keszthelyi írók és képzőművésze antológiája. Hévíz-Keszthely, 2000. 60-66)

